

การพัฒนาต้นแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

แสงสรรค์ ภูมิสถาน¹ นันทชัย พงศ์พัฒนานุรักษ์¹ สมหมาย อุดมวิทิต¹ รัฐิทธิภูมิ ชัยสวัสดิ์อารี¹ ภูริวัจน์ เดชอุ่ม¹
วรานันต์ ตันติเวทย์¹ และ สุกคิด เรืองเรือ²

บทคัดย่อ

การพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบที่เหมาะสมสามารถใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการจัดการพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งพื้นที่ที่ต้องการเก็บรักษาไว้เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และยังเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่จะช่วยลดภาวะความกดดันของความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติที่เปราะบางโดยกระจายการใช้ประโยชน์ไปยังพื้นที่ป่าสงวน เป็นการลดจำนวนการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่เปราะบาง ซึ่งช่วยให้ระบบนิเวศในพื้นที่ที่เปราะบางสามารถฟื้นฟูสภาพความสมบูรณ์ตามธรรมชาติคืนมาได้ แผนงานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่ป่าสงวนของประเทศไทย อันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนท้องถิ่น โดยกำหนดพื้นที่ศึกษาคือพื้นที่กลุ่มป่าสงวนแห่งชาติป่าวังน้ำเขียวและพื้นที่เชื่อมโยง (ประกอบด้วยสถานีฝึกนิสิตวนศาสตร์วังน้ำเขียว หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลานที่ 4 (เขามะค่า) สถานีวนวัฒนวิจัยสะแกราชสวนป่าปักธงชัย แปลงวังน้ำเขียว และ สถานีวนวัฒนวิจัยสะแกราช) โดยพิจารณา 1) ศักยภาพของพื้นที่ 2) ความคิดเห็นและความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน และ 3) การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าวังน้ำเขียวและพื้นที่เชื่อมโยงมีศักยภาพสูงในการพัฒนาการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีแนวโน้มให้ความสนใจกับกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทรัพยากรป่าไม้ และกีฬานันทนาการกลางแจ้ง และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและกลมกลืนกับธรรมชาติ ให้ความสำคัญกับการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยว และเน้นกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและตอบสนองความต้องการของตลาดนักท่องเที่ยวเชิงคุณภาพหรือตลาดเฉพาะกลุ่ม จากศักยภาพและความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ได้กำหนด theme ของเส้นทางการท่องเที่ยว ได้แก่ “เส้นทางวนกร: เรียนรู้การป่าไม้ สู่สังคมไทยยั่งยืน” มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้และพื้นที่คุ้มครองของประเทศไทยผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวป่าสงวนแห่งชาติป่าวังน้ำเขียวและพื้นที่เชื่อมโยง และได้กำหนดรูปแบบกิจกรรมนันทนาการและการท่องเที่ยวใน 2 กลุ่มกิจกรรมหลัก ได้แก่ กิจกรรมกีฬานันทนาการกลางแจ้ง (recreational sport activities) และ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากการวิเคราะห์ความเต็มใจจ่ายเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าวังน้ำเขียว พบว่ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 771.26 บาท/คน/ปี และค่ามัธยฐานเท่ากับ 633.59 บาท/คน และเมื่อนำผลการศึกษาไปประมาณถึงผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนในการพัฒนาที่มีมูลค่าเท่ากับ 339.08 ล้านบาท ปรากฏว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าวมีผลตอบแทนสุทธิในทางการเงิน (NPV) เท่ากับ 238.71 ล้านบาท อัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน (BCR) มีค่าเท่ากับ 1.81 รวมทั้งอัตราผลตอบแทนทางการเงินภายในของโครงการ (IRR) มีค่า 16.38 ซึ่งดัชนีชี้วัดความคุ้มค่าของการลงทุนทั้ง 3 ตัวแสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมหรือความคุ้มค่าในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าวังน้ำเขียว

จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาต้นแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าวังน้ำเขียว ได้นำเสนอแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวกีฬานันทนาการกลางแจ้ง 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้ทรัพยากรป่าไม้ 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการอนุรักษ์ 4) ยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากรและระบบบริหารการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และ 5) ยุทธศาสตร์การประชาสัมพันธ์และการตลาดเฉพาะกลุ่ม

คำสำคัญ: ต้นแบบการท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน; ป่าสงวนแห่งชาติป่าวังน้ำเขียว

¹ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² สำนักงานหอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช